

rigtigt, men forklarer ikke, hvorfor de tiender, der skulle tilfalde kapitlet selv (Kundby, Gislinge), gav et så lavt udbytte (s. 227), når afgifterne 1614 så nøje svarer til provenuerne 1567 og 1591. Iøvrigt kan det noteres, at stiftsregnskabet 1567 næsten sogn for sogn viser større tal end det foregående års regnskab.

En række mere eller mindre beslægtede kilder fra årene 1566–70 tjener til at klarlægge de agrariske og kirkelige forhold på Sjælland i disse år, og kun ved at betragte dem i sammenhæng og ikke isoleret opnår man, at det rette lys kastes over hver af dem. J. O. Arhning har gennemført en jävnførelse af oplysningerne i Roskilde kapitels jordebog 1568 med Sjællands Stifts Landebog 1567, der 1956 blev udgivet af Udvalget for Udgivelse af Kilder til Landbefolkningens Historie; det lader sig herved bl. a. i en række tilfælde konstatere, at bønderne har erlagt hovedlandgilden til kirke eller præst, men forskellige herlighedssydelse til kapitlet (jfr. Landebogen, s. XXI). Det er for Korsør lens vedkommende tillige af interesse at sammenligne med det af C. Rise Hansen udgivne kvægskatteregister 1566 (Danske Magazin 7. r. bd. 2 (1940), ss. 196–248). Hertil kommer nogle utrykte kilder, især de omtalte stifts regnskaber og nogle jordebøger over Sorø klostres gods, fra de samme år. Da også disse er af et overkommeligt omfang, vil det være ønskeligt, at de ligeledes snart må blive udgivet.

SVEND GISSEL

Prince A. M. Kurbsky's History of Ivan IV. Edited with a translation and notes by J. L. I. FENNELL. Cambridge University Press 1965. 314 sider. 63 sh.

Siden halvtredsernes begyndelse har sovjetiske historikere på mønstergyldig måde besørget udgivelse af en lang række tekster fra femtenhundredtallets Rusland, deriblandt også hovedværker i den tids begyndende politiske publicistik. Man kan derfor undre sig over, eller i hvert fald beklage, at fyrst Andrej Kurbskij er blevet totalt forbigået trods hans uomtvistelige betydning som den første celebre og artikulerede politiske »afhopper« i Ruslands historie, og skønt der i høj grad er brug for en ny og tidssvarende udgave af hans skrifter.

Denne mangel er for en vis del blevet afhjulpet ved Oxford-læreren J. L. I. Fennell's udgivelse af Kurbskij's brevveksling med Ivan den Fjerde (The Correspondence between Prince A. M. Kurbsky and Tsar Ivan IV of Russia, Cambridge University Press 1955) og nu sidst ved hans udgivelse af Kurbskij's »Historie om den moskovitiske storfyrste«. I begge tilfælde er der tale om en tekstudgave med sideløbende engelsk oversættelse og forsynet med et tekstkritisk apparat til husbehov, samt en fortrinlig realkommentar, der røber udgiverens lærdom og intime kendskab til periodens kilder.

Kurbskij's fremstilling af Ivans regeringsperiode er et polemisk skrift med dagsaktuelt sigte – måske endda med det helt præcise sigte at forskertse Ivans chancer som kandidat til den polske trone i 1573. Alene af denne grund er Kurbskij's historie naturligvis højst subjektiv. Dertil kommer, at den er skrevet i halvfjerdserne og formentlig afsluttet en halv snes år efter Kurbskij's flugt fra Rusland. De seneste ti år af den periode, han beskriver, er følgelig ikke blot farvet af Kurbskij's eget syn på begivenhederne, men også og frem for alt af de efterretninger, som han i sin udlændighed måtte forlade sig på.

Ikke desto mindre indeholder skriftet en række højt værdifulde oplysninger, som sammenholdt med andre kilder bidrager til at opklare adskillige forhold. Dets væsentlige betydning ligger dog naturligvis først og fremmest i dets rolle som tidsdokument og som udtryk for Kurbskijs tænke måde og opfattelse, når det drejer sig om politiske anliggender. Størstedelen af Kurbskijs skrifter koncentrerer sig om religiøse emner, men her – og i brevene til Ivan den Fjerde – følger man hans kamp med de problemer, som tiden endnu ikke havde fundet klare udtryk for, endsige vedtagne løsninger på.

I denne forbindelse kan man beklage, at Fennell i sit ganske korte forord ukritisk overtager den traditionelle vurdering af Kurbskij som en konservativ, der længtes tilbage til feudaltidens gode gamle dage. Når Fennell (side ix) erklærer, at Kurbskij selv bekendte sig som en repræsentant og talsmand for den konservative opposition imod tsaren, og samtidig i en fodnote til teksten (side 21) påviser Kurbskijs venlighed overfor reformpolitikkerne, som netop bekæmpede den konservative magnatgruppe, så har han dermed nøglen til en klarere og korrekte vurdering af Kurbskijs politiske standpunkt – men lader den forblive ubrugt.

BJARNE NØRRETRANDERS

List and Analysis of State Papers, Foreign Series, Elizabeth I, Preserved in the Public Record Office. Vol. I: August 1589–June 1590. Ed. by R. B. WERNHAM. London, Her Majesty's Stationery Office, 1964. VIII+562 s. 150 sh.

Lige siden 1856, da det engelske rigsarkiv *Public Record Office* begyndte at udsende sine store rækker af kildepublikationer, har 'calendar'-formen, den refererende gengivelse af hvert enkelt aktstykke i en serie (herhjemme at sammenligne med den for udgivelsen af Kancelliets Brevbøger anvendte udgivelsesmåde) været meget benyttet. Således også ved udgivelsen af aktstykkerne vedrørende Englands udenrigspolitik under Elizabeth I, *Calendar of State Papers, Foreign Series, Elizabeth, vol. 1–23 (1563–1590)*, omfattende tiden 1558–juli 1589. Materialets store opsvulmen som følge af den intensiverede krig med Spanien og den kraftige støtte til Henri IV.s tronkandidatur 1589 ff. har derefter gjort, at man har fundet det ønskeligt at forsøge den mere koncentrerede udgivelsesform, der nu foreligger med *List and analysis*. Først præsenteres i en 'list of papers' s. 1–90 hvert enkelt dokument fra perioden med opgivelse af opbevaringssted, datering, afsender og modtager, evt. tidligere publikation hvori det er trykt, dokumentets karakter og omfang, samt til sidst henvisning til det følgende hovedafsnit: 'analysis of papers' s. 91–454. Denne består inden for en geografisk ramme af en systematisk eller kronologisk ordnet, meget detaljeret fremstilling af de udenrigspolitiske begivenheder med løbende henvisninger til de dokumenter i listen, hvorpå fremstillingen hviler. Næsten alle dokumenterne bliver derved refereret i en eller flere sammenhænge; de ret få, som ikke er indpasset i fremstillingen, vil man som regel kunne finde omtalt i 'general index' s. 455–562, der er et kombineret emne-, person- og stednavne-register. F. eks. fortegnes s. 30 i listen et brev fra G. Smith til Francis Walsing-